

ЗОНА ЧАЕС

ПОГЛЯД КРІЗЬ РОКИ

Олександр Наумов

У переддень 29-ї річниці Чорнобильської трагедії «ЧК» зустрівся з полковником міліції Олександром Наумовим, який брав участь у ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС. І хоча колись він отримав значну дозу опромінення, а нині на пенсії, все одно продовжує досліджувати проблематику цієї катастрофи. Його часто запрошують науковці й журналісти бути їхнім гідом у радіоактивному заповіднику. Адже немає такого місця в зоні відчуження, де б він не був.

Олександр Вікторовичу, чи стала зона відчуження безпечною для людини?

Останнім часом радіаційний фон у ній суттєво знизився. Але більшість радіоактивних елементів має довготривалі терміни розпаду. Приміром, стронцій – 90 років, америцій – 1000. Вони потрапили глибоко в землю й нині почали розпадатися, забруднюючи верхні прошарки ґрунту й високі підґрунтові води, характерні для Полісся. Загрозою для всього світу залишається й саркофаг над четвертим енергоблоком. Якщо він, не дай Боже, упаде, підніметься стовп пилу висотою до 12 кілометрів і за вітром облетить усю земну кулю. Щоправда, у зоні завжди існували й чисті плями. Скажімо, можна було не відселити людей із сіл Куповане та Паришів. Натомість селище Поліське, де була одна з найзабрудненіших ділянок, до дев'яностих років минулого століття активно розвивалося. Туди прокладали газ, водогін, нові автошляхи. Лише 1993-го з Поліського відселили останнього мешканця. Згодом ця недбалість позначилася страшними хворобами не лише на евакуйованих із селища поліщуках, а й їхніх дітях і онуках.

До речі, у Чорнобилі ще мешкають люди, які ніколи його не залишали. У 1991-92 роках у зону почали повертатися так звані самосели. Це переважно люди похилого віку, які з різних причин не прижилися на нових місцях. Їх було понад 1200. Нині залишилося приблизно 200.

Хто тепер охороняє цю територію?

Раніше периметр 30-кілометрової зони відчуження охороняв полк патрульно-постової служби МВС. Потім його звели до батальйону, а нині це рота, до ста осіб. Їм допомагає позавідомчий відділ охорони, який раніше був батальйоном. ДАІ прибрали взагалі. Різке скорочення правоохоронців розпочалося після розпаду СРСР. Мешканцям Прип'яті через десять років після трагедії дозволили відвідати рідне місто. Деякі з них узяли ключі від своїх квартир, думали забрати пам'ятні речі, натомість знайшли лише пустки.

Якщо чесно, я б нині не пішов служити туди. Тепер міліціонери мають за власний кошт винаймати гуртожиток, коли перебувають на вахті в зоні, оплачувати комунальні послуги, харчуватися за свій рахунок. Натомість зарплата невисока. Адже хтось нагорі вирішив, що етап ліквідації аварії вже завершився. Хоча радіаційних плям, які впливають на здоров'я, у зоні вистачає й досі. Водночас, хто не отримав до 1990 року статус ліквідатора, уже не матиме його ніколи.

Чи складно потрапити до району, який «підконтрольний» радіації?

Якщо з метою організованого огляду – будь ласка, оголошень від турфірм хоч греблю гати. В інших випадках потрібен спеціальний дозвіл від Держагентства з управління зоною відчуження. На жаль, порушни-

У зоні відчуження часто трапляються лісові пожежі

ЧИ СТАНУТЬ ПРИП'ЯТСЬКІ ДЖУНГЛІ МУЗЕЄМ?

Старовинний цвинтар біля ЧАЕС

Прип'ять нині й колись

Викрадений кольоровий метал

ків кордону й режиму зони вистачає. Це браконьєри, мисливці за металом і залишеними речами. Колись міцна огорожа вздовж периметру зони нині прогнила, а місцями її не існує. У тій же Прип'яті вже завалили освітлювальну вежу, побили всі вікна колишнього Будинку культури «Енергетик», у залишених будинках знімають алюмінієві рами, у місті – купи знятих радіаторів тощо.

Розтягують метал із зони і на, так би мовити, законних підставах. Частину техніки з відстійника в Старих Соколах порізали на метал як начебто чисту. У Прип'яті фірми, які нібито виграли відповідний тендер, вирили труби теплоцентралі. На кладовищі радіоактивно забруднених кораблів у порту Чорнобиля залишилися одиниці – ті, що розпилити не змогли. Усього в зоні не менше 800 могильників різноманітної техніки. Де вони розташовані, інформація, мабуть, нікому не відома, тому що кожне відомство, яке брало участь в утилізації забрудненого металу, створювало свої.

Опромінене дерево Чорнобиля

Що нині вас найбільше

вражає в зоні?

Те, як місто Прип'ять відвоює природа. Торік зайшов у колишній кінотеатр «Прометей» – хащі не мовірні. У них легко заблукати навіть мені, який знає тут чи не кожен метр. Якось піднявся на будівлю колишнього готелю «Поліський» – і отетерів, побачивши згори, як до моєї машини наближається лось. Тепер на вулицях колись людної Прип'яті можна побачити, як ходить лис чи пробігають дикі кабани, а на балконі залишеної квартири – гніздо з пташенятами орлана білохвостого, занесеного до Червоної книги. Позаторік на річковому вокзалі приятель говорить: «Ой, яка кицька, можна погладити?» Кажу: «Дивись на вуха, вони з китицями». Він: «Так вона маленька!» Відповідаю: «На нас трьох вистачить. Чи не бачиш – це рись». І ми тихо відходимо, бо вона тут господиня, це її місце.

Треба звикати, що в колишньому місті вже господарюють дикі тварини. Їхня кількість у зоні збільшилася. Тут є ведмеді, табуни коней Пржевальського, зграї вовків, схрещених із собаками. Колишні поля заросли деревами. Замість сумнозвісного рудого лісу, де під час аварії на ЧАЕС хвоя згоріла внаслідок радіоактивності в сто рентген, пробився новий чудовий ліс.

Якими ви бачите перспективи Чорнобильського краю?

Зона й досі залишається вузлом невирішених проблем і запитань без відповідей. Скажімо, є пропозиції зберегти частину Прип'яті як музей. Та де взяти стільки коштів? Адже без людей місто перетворилося на руїну. Пропонують зменшити зону до десяти кілометрів. Та що робити з рештою території, за які гроші її розвивати? Де знайти такого інвестора? Тож, думаю, найкраще створити там біосферний заповідник. Це дасть можливість природі повністю відновитися. **ЧК**

Розмову вів
Олександр ЛИТВИНЕНКО
Фото Олександра
НАУМОВА